

طرح‌های تشویقی برای بازگشت مهاجران مشوق‌های بی‌ثمر

ذیربط نسبت به مساعدت‌های لازم با نیروهای همسو با انقلاب اسلامی در داخل افغانستان برای راه‌اندازی مدارس غیرانتفاعی، اقدام می‌نمایند.؛ با این حال تمام این طرح‌های تشویقی از یک مشکل اساسی رنج می‌برند، اجرای آن‌ها قاعده‌مند نیست. در واقع این طرح‌ها مباحثی کلی هستند که اجرای آن‌ها به شدت تحت تأثیر سلیقه‌های مجریان قرار دارد؛ همین مسئله سبب شده است تا این طرح‌ها کمترین تأثیر ممکن را داشته باشند.

■ تشویق‌ها مشوق بازگشت نیستند

علاوه بر مسائل و مشکلاتی که در اجرای طرح‌های تشویقی بازگشت داوطلبانه مهاجران افغان وجود دارد؛ واقعیت آن است که خود این تشویق‌ها آنقدر جذاب نیستند که مهاجران را مصمم به بازگشت کنند. مهمترین مسئله مهاجران در سرزمینشان عدم اطمینان از آینده شغلی و فاکتور اساسی امنیت است، کمیساریای عالی پناهندگان سازمان ملل متحد همزمان با آغاز طرح‌های تشویقی ایران برای بازگرداندن مهاجران افغان، اقدام به ارائه خدمات محدودی در داخل ایران کرد. چهار مرکز این کمیساریا در شهرهای مشهد، شیراز، اصفهان و تهران آماده‌اند تا خدماتی نظیر کمک هزینه حمل و نقل و ادغام مجدد را به پناهندگانی که داوطلبانه قصد بازگشت دارند ارائه دهند؛ اما این طرح‌های تشویقی نتوانسته‌اند در حد انتظار عمل کنند. ما برای بازگرداندن آوارگان افغان بیش از طرح‌های تشویقی به برنامه‌های سخت‌گیرانه داخلی امیدواریم. طرح‌های تشویقی در صورتی کارآمد خواهند بود که بتوانند از بین رفتن دو عامل بی‌اعتمادی نسبت به آینده شغلی و فقدان امنیت در افغانستان را برای داوطلبان تضمین کنند، موضوعی که بیشتر وابسته به نوع عمل دولتمردان افغان در کشور افغانستان است.

شده است، تأکید دارد که پرونده‌های مربوط به اتباع افغان که قصد بازگشت به کشورشان دارند در دادگاه‌های کشور با سرعت بیشتری رسیدگی شود. با این حال تداوم درگیری‌ها در افغانستان، موضوع تشویق پناهندگان و مهاجران به بازگشت را برای مدت ده سال مسکوت گذاشت. تا اینکه در آذرماه سال ۱۳۸۱ با تصویب آیین‌نامه «نحوه بازگشت پناهندگان و آوارگان افغان ساکن در کشور به افغانستان» در «شورای هماهنگی اجرایی اتباع بیگانه» برای نخستین بار موضوع تشویق مهاجران برای بازگشت مورد توجه قرار گرفت. بر اساس بند چ و د این آیین‌نامه، وزارت کشور موظف شد راهکارهای تشویق مهاجران به بازگشت را تدوین کند و همزمان نسبت به استفاده از شیوه‌های بازگشت «داوطلبانه حمایت شده» و بازگشت «خودانگیخته» با همکاری کمیساریای عالی پناهندگان سازمان ملل اقدام نماید. یک سال بعد، با تصویب «آیین‌نامه تسریع در روند بازگشت اتباع افغان» در «شورای هماهنگی اجرایی اتباع بیگانه» در آذرماه سال ۱۳۸۲، این روند شکل عینی‌تر به خود گرفت. بر اساس این آیین‌نامه ضمن افزایش تدابیر سخت‌گیرانه جهت ساماندهی اتباع افغان در کشور، مقرر شد تا بخشی از اعتبارات تخصیص یافته برای بازسازی افغانستان، جهت اسکان مجدد آن دسته از مهاجران افغان که داوطلبانه به کشورشان بازمی‌گردند، اختصاص داده شود. از زمان تصویب این آیین‌نامه‌ها تاکنون، رویکرد تشویقی در تمام دستورالعمل‌ها پیش‌بینی شده است، به عنوان نمونه می‌توان به بند ۳، ماده واحده «ایجاد شرایط تسهیل زمینه‌های ادامه تحصیل دانش‌آموزان و دانشجویان افغان و عراقی مقیم ایران» مصوب ۱۳۸۸/۴/۳۰ و شورای عالی انقلاب فرهنگی اشاره کرد که بر اساس آن «به منظور کاهش مهاجرت و تشویق مهاجران به بازگشت به کشورشان، نهادهای

برای کشور ما موضوع بازگشت مهاجران افغان به کشورشان یک مسئله راهبردی است، ایران در سه دهه گذشته، بابت ناامنی و بی‌ثباتی در افغانستان، هزینه‌های فراوان و سنگینی داده است؛ ورود انواع و اقسام بیماری‌ها از شرق کشور، قاچاق گسترده مواد مخدر به داخل ایران و استفاده تروریست‌ها از خاک افغانستان به عنوان پایگاه فعالیت‌هایشان، تنها برخی از مشکلات و مصائبی است که به دلیل عدم ثبات در همسایه شرقی برای ایران ایجاد شده است. طی سال‌های طولانی جنگ و خونریزی در افغانستان، میلیون‌ها نفر از مردم این کشور به سایر کشورها گریخته‌اند، بسیاری از این افراد متخصصانی بودند که می‌توانستند نقش مؤثری در برقراری ثبات کشورشان بازی کنند؛ بنابراین بازگشت این افراد به افغانستان و بازسازی این کشور که منجر به برقراری ثبات و امنیت در آن خواهد شد، برای ایران امری مهم و راهبردی است. از طرف دیگر حضور میلیون‌ها تبعه افغان در ایران، که بخش اعظم آن‌ها از مجاری غیرقانونی وارد کشور شده‌اند، مسائل و مشکلات فراوانی را به وجود آورده است که باید هرچه سریع‌تر حل و فصل شوند. به همین دلیل موضوع تشویق مهاجران افغان برای بازگشت به کشورشان، پس از پایان جنگ‌های سخت داخلی در این کشور، در دستور کار مقامات ایرانی قرار گرفت. موضوع تشویق در حالی مورد توجه دولت‌مردان ایرانی واقع شد که در همان حال کشورهای اروپایی به دلیل پایان یافتن جنگ در افغانستان، پناهندگان افغان را از کشورهایشان اخراج می‌کردند

■ ابهام در طرح‌های تشویقی و اعمال سلیقه مجریان

شاید بتوان بخشنامه مورخ ۱۳۷۱/۱۱/۲۶ را نخستین دستورالعمل تشویقی برای بازگشت اتباع افغان دانست. این بخشنامه که ظاهراً پیش از وجگیری جنگ‌های داخلی در افغانستان ابلاغ